

Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας: Μία εκπαιδευτική πρόκληση

Μάνθου Χρύσα, Δρ. Παιδαγωγικής, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης, Διευθύντρια Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας

Θα ήθελα κατ' αρχήν να συγχαρώ τους οργανωτές αυτής της επιστημονικής συνάντησης και να σας ευχαριστήσω για τη δυνατότητα που μου δίνεται να μιλήσω για το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας. Πρόκειται για ένα σχολείο διαφορετικό, ο σχεδιασμός του οποίου διέπεται από τις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων και το οποίο εκτός από τις γνώσεις που προσφέρει αποτελεί τον κατεξοχήν χώρο ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων, έκφρασης κοινωνικών σχέσεων και ταυτοτήτων, διαμόρφωσης αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών.

Λίγα για την ιστορία του

Τη δεκαετία του 90 τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν ως κύριο στοιχείο της κοινωνίας, που ονειρεύονται τη μάθηση. Μέσω της μάθησης ο πολίτης διευκολύνεται να εξασφαλίζει καλύτερη ποιότητα ζωής, δυνατότητα συμμετοχής στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων, που αφορούν τη ζωή του, και κυρίως απελευθέρωση προσωπική και κοινωνική.

Γι αυτή τη μάθηση χρειάζονται νέες μορφές εκπαίδευσης με ευέλικτα προγράμματα σπουδών, μεθόδους διδασκαλίας, με συνδυασμούς υπηρεσιών και οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για το σκοπό αυτό το Νοέμβριο του 1995 διατυπώνεται στη Λευκή βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πρόταση υλοποίησης σημαντικού προγράμματος με την επωνυμία Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ).

Το 1997 η Ελλάδα υιοθετεί την πρόταση και θεσμοθετούνται με νόμο (αρ.5, ν. 2525/1997) τα ΣΔΕ.

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας είναι δημόσια σχολεία και αποσκοπούν στην επανένταξη των εκπαιδευομένων στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην ολοκλήρωση της υποχρεωτικής τους εκπαίδευσης με απώτερο στόχο την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη καθώς επίσης και την αύξηση των δυνατοτήτων απασχόλησής τους μέσα από τη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσής τους. Στην Ελλάδα από έρευνες το ποσοστό ατόμων που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση στο συνολικό πληθυσμό πλησιάζει περίπου το 40% υπογραμμίζει ο Άγγελος Ευστράτογλου (Κουλαουζίδης & Ανδριτσάκου, 2007: 8). Η διάρκεια φοίτησης είναι 18 μήνες (δύο διδακτικά έτη), και η επιτυχής ολοκλήρωσή της πιστοποιείται με τίτλο ισότιμο με το απολυτήριο του Γυμνασίου. Στην Ελλάδα λειτουργούν σήμερα 48 τέτοια σχολεία. Το πρώτο λειτουργεί στο Περιστέρι σε πειραματικό στάδιο από 2001. Στα Γιάννενα η λειτουργία του ξεκινά από το 2003. Το κάθε σχολείο λειτουργεί μέσα σε ειδικό κοινωνικο-πολιτιστικό πλαίσιο. Π.χ. Στα Γιάννενα τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων του ΣΔΕ είναι διαφορετικά από τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων του ΣΔΕ του Πύργου ή του ΣΔΕ των Αχαρνών κ.ο.κ.

Το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ως θεσμός

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας φαίνεται να προδιαγράφουν καινοτομικό πλαίσιο εκπαιδευτικής δράσης για τη χώρα μας. Με την έννοια «καινοτομία» παραπέμπουμε σε στοιχεία της οργάνωσης, της λειτουργίας και του προγράμματος σπουδών των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, που τα διαφοροποιούν από τα αντίστοιχα σχολεία της Δ/θμιας Εκπ/σης.

Το πρόγραμμα σπουδών διαφοροποιείται σημαντικά από το αντίστοιχο της τυπικής Εκπ/σης κυρίως ως προς τις αρχές, τα περιεχόμενα, τη διδακτική μεθοδολογία και την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων.

Βασική του προτεραιότητα είναι ο ενήλικος μαθητής, ο οποίος έχει απόθεμα εμπειριών, κοινωνικούς ρόλους, διαφορετικό προσανατολισμό στη μάθηση, δυνατότητα πρωτοβουλιών στη μαθησιακή διαδικασία, μαθαίνει με το δικό του τρόπο και έχει τους δικούς του ρυθμούς.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του προγράμματος είναι ότι προσαρμόζεται στις εκπαιδευτικές ανάγκες, προσδοκίες και δεξιότητες κάθε εκπαιδευμένου, τα κίνητρα και τους μελλοντικούς του στόχους. Ο παιδαγωγικός σχεδιασμός των ΣΔΕ στηρίζεται στους Γραμματισμούς και σε απόκτηση δεξιοτήτων, όπως αυτές περιγράφονται στις προδιαγραφές του προγράμματος σπουδών (Βεκρής & Χοντολίδου, 2003). Βασικό στοιχείο της εκπ/κής καινοτομίας του είναι η ελευθερία του εκπαιδευτικού να διαμορφώνει το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου του με τη συνεργασία των εκπαιδευομένων του.

Δίνει έμφαση στην απόκτηση βασικών δεξιοτήτων (γραφής, ανάγνωσης, αρίθμησης) αλλά και νέων δεξιοτήτων, που απαιτούνται σήμερα, στη χρήση ξένης γλώσσας και νέων τεχνολογιών. Τα βασικά γνωστικά αντικείμενα Ελληνικά και Αγγλικά, Μαθηματικά –Πληροφορική, Κοινωνικός, Περιβαλλοντικός, Επιστημονικός Γραμματισμός (Φυσική –Χημεία), αλλά και Αισθητική Αγωγή, μουσική, θέατρο, ζωγραφική, χορός.

Στο πλαίσιο σύνδεσής του με την τοπική κοινωνία διαμορφώνει ένα ευέλικτο πρόγραμμα σπουδών ώστε να αξιοποιούνται όλοι οι κοινωνικοί χώροι στους οποίους υπάρχει γνώση και συσσωρευμένη εμπειρία (χώροι εργασίας, καλλιτεχνικής δημιουργίας, πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.λ.π.) και ενδιαφέρεται να βοηθήσει τους ανθρώπους να μάθουν να μαθαίνουν και να αξιοποιούν τη γνώση κριτικά, αναλυτικά και συνθετικά ώστε να παράγουν νέες ιδέες και να συμβάλουν στην ανανέωση και εξέλιξή τους.

Ευελιξία στο πρόγραμμα αποτελεί και ο συνδυασμός εφαρμογής εργαστηρίων μαζί με τα κύρια υποχρεωτικά μαθήματα τα οποία εργαστήρια είναι εβδομαδιαία και ικανοποιούν ειδικά ενδιαφέροντα και ιδιαίτερες ανάγκες και επιθυμίες των εκπαιδευόμενων. Η μεγαλύτερη ευελιξία στη μάθηση αλλά και στις κοινωνικές σχέσεις οδηγεί στο ΣΔΕ εκπαιδευτικούς και εκπαιδευόμενους σε αναζήτηση νέων μορφών διδασκαλίας (Χοντολίδου, 2003:80).

Το πρόγραμμα σπουδών βασίζεται και χρησιμοποιεί την έρευνα-δράση καθώς ο εκπαιδευτικός καλείται να γίνει ερευνητής στην τάξη του και από στεγνός αναμεταδότης γνώσεων γίνεται συν-παραγωγός γνώσης μαζί με τους μαθητές του.

Χρησιμοποιείται ένα ευρύ φάσμα από μαθησιακές διαδικασίες με έμφαση σε διερευνητικές μεθόδους όπως πρότζεκτ, διαθεματικά σχέδια δράσης, ομαδικές εργασίες και συνεργασίες, συνέχεια της εργασίας σε περισσότερες από μία σχολική ώρα, αλλαγή του ρόλου του εκπαιδευτικού από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και εμπυχωτή της εργασίας, η οποία προωθεί την ανάληψη πρωτοβουλιών, την αυτενέργεια, την ανακαλυπτική μάθηση και εκτός σχολείου, την εξατομίκευση της διδασκαλίας.

Οι μαθησιακές αυτές διαδικασίες επιτρέπουν στον καθένα να μάθει από τους άλλους, χωρίς όμως να παραγνωρίζεται και η ανάγκη που μπορεί κάποιες φορές να εκδηλώνεται από τους εκπαιδευόμενους για πιο καθοδηγούμενη μάθηση.

Η διδασκαλία ενθαρρύνει την αυτόνομη ενεργητική μαθησιακή διαδικασία και προωθεί την κριτική σκέψη. Οι ενήλικοι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα όταν η διδασκαλία, οι μέθοδοι διδασκαλίας και τα περιβάλλοντα μάθησης απαντούν στην εμπειρία τους, στις ανάγκες τους και στους μελλοντικούς τους στόχους αλλά και η μαθησιακή αποτελεσματικότητα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη βαθύτερη πεποίθηση, ικανότητα, απόφαση του εκπαιδευτικού να δώσει το λόγο στους ίδιους τους εκπαιδευόμενους στην εμπειρία και τα ενδιαφέροντά τους. Εξαρτάται από τη δεκτικότητά του να ακούει τις απόψεις τους, να τις ενσωματώνει δημιουργικά στην εκπαιδευτική διαδικασία και να τις αντιπαραβάλλει με την επιστημονική προσέγγιση.

Αυτού του τύπου η διδασκαλία συνεπάγεται μάθηση. Κύρια πηγή μάθησης καθίσταται ο διάλογος ως επικοινωνιακή πράξη. Τα υποκείμενα που εμπλέκονται στη διαδικασία αυτή «διευρύνουν την ικανότητά τους να κατανοούν», κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να σκεφτούν κριτικά και να παίρνουν καλύτερες αποφάσεις (Κουλαουζίδης, 2007: 38) απέναντι στις παραδοχές που έχουν ως δεδομένες, που έχουν υιοθετήσει από τους γονείς ή από την κοινωνία.

Η κριτική σκέψη υποστηρίζει ο Φρέιρε προϋποθέτει άλλη θέαση του κόσμου. Έχει στενή σχέση με την πράξη σε μια πορεία μετασχηματισμού της πραγματικότητας (Freire, P., & Faundez, A., 1989, Φρέιρε, Π., 1984). Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να ενθαρρύνουν τους εκπαιδευόμενους να βιώσουν μια κάποιου είδους μετασχηματιστική εμπειρία. Οφείλουν να τους δώσουν τα εργαλεία έτσι ώστε

να παίρνουν αποφάσεις οι οποίες θα είναι πιο ωφέλιμες για τους ίδιους.

«Υπάρχει μια σειρά από διαφορετικές τεχνικές υποστηρίζει ο Mezirow με τις οποίες μπορείς να βοηθήσεις τους ανθρώπους να αναπτύξουν τον κριτικό τρόπο σκέψης. Μπορείς να τους προτείνεις να διαβάσουν κάτι που πιστεύεις ότι είναι αρκετά προκλητικό, που προκαλεί τις παραδοχές τους, να αναλύσεις μια κινηματογραφική ταινία, να διαβάσουν κείμενα που θα τους προκαλούν να εστιάσουν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις για να πάρουν αποφάσεις, Μπορείς να τους προκαλέσεις να αλλάξουν ρόλους, π.χ. να πεις σε έναν εκπαιδευόμενο να υποστηρίξει μια θέση που είναι εντελώς αντίθετη με αυτή που ο ίδιος πιστεύει. Πως θα έκανε κάτι τέτοιο; Πως θα το αντιμετωπίζε;, πως θα ήταν να έχει την αντίθετη θέση; Δεν χρειάζεται να κάνουμε διαλέξεις σχετικά με τις θέσεις τους. Απλά τους δείχνουμε την εναλλακτική θέση και να εξετάζουν άλλες παραδοχές που δεν είναι απειλητικές γι' αυτούς...»(Mezirow, J., 1990). Όμως η χρήση τέτοιων τεχνικών έχει σχέση και με ζητήματα που σχετίζονται με την προσωπικότητα του εκπαιδευτή.

Για κάποιους γραμματισμούς η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας θεωρείται ως στόχος (κοινωνικός –περιβαλλοντικός) ενώ οι άλλοι γραμματισμοί έχουν περισσότερο γνωστικό, τεχνικό, πρακτικό και διευκολυντικό χαρακτήρα. (Πηγάκη, 2003: 46).

Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας γίνεται σε ετήσια βάση καθώς και σε επίπεδο ενότητας ή σε επίπεδο μιας διδακτικής ώρας. Θεωρείται λειτουργικός και εύχρηστος και κρίνεται απαραίτητος για τον εκπαιδευτικό για να καταστεί το έργο του αποτελεσματικό.

Καινοτομία αποτελεί και ο τρόπος αξιολόγησης. Δεν περιορίζεται στην αποτίμηση του αποτελέσματος που παράγει ο εκπαιδευόμενος, Αρχίζει με το σχεδιασμό του μαθήματος ή της δραστηριότητας και συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας ή εκτέλεσης της εργασίας σε συνδυασμό με αποτίμηση του αποτελέσματός της (Κατσαρού, 2003: 48).

Στους γραμματισμούς αξιολογείται η συμμετοχή, το ενδιαφέρον, η προσπάθεια, ανταπόκριση/επίδοση, συνεργασία και φάκελος υλικού. Στα προτζεκτ- εργαστήρια αξιολογείται η συμμετοχή, συνεργασία, πρωτοβουλία, ανάληψη ευθυνών, επίλυση προβλημάτων, η αποτελεσματικότητα.

Είναι περιγραφική και επικεντρώνεται στην ατομική πρόοδο του καθενός για κάθε αντικείμενο, χωρίς να συγκρίνεται με αυτή των υπολοίπων μαθητών. Δίνει στοιχεία σχετικά με το αν βελτιώνεται η προσπάθεια που καταβάλει ή όχι ο μαθητής και πως μπορεί να βελτιωθεί ανάλογα πάντα με τον προσωπικό του χρόνο και τρόπο μάθησης.

Έτσι αποτυπώνεται η πορεία του εκπαιδευόμενου με σχόλια, συστηματικές παρατηρήσεις, ενθαρρυντικές κρίσεις για τις ελλείψεις, ενίσχυση για επανάληψη θετικών σημείων και συμπεριφορών για καλύτερα αποτελέσματα.

Βάση για την αξιολόγηση της συνολικής πορείας των μαθητών αποτελεί ο φάκελος υλικού με τις εργασίες τους (επιστολές, ημερολόγιο, άρθρα, εργασίες σε μαθήματα, σχέδια, κολλάζ, γραπτός λόγος όπως και τα σχόλια σε κάθε κείμενό τους που γίνονται από τον εκπαιδευτικό). Αυτός ο φάκελος είναι η διαδρομή της προσωπικής τους ιστορίας που αφηγείται την εξέλιξή τους και έτσι διαμορφώνουν και οι ίδιοι εικόνα του τι μαθαίνουν και πως το μαθαίνουν συγκρίνοντας τα νέα τους γραπτά με τα προηγούμενα ή τα αρχικά. Έτσι οι μαθητές τοποθετώντας στόχους εμπλέκονται στο να μετρήσουν και οι ίδιοι την πρόδό τους. Αυτό συμβαίνει δύο φορές το εννιάμηνο με εκθέσεις προόδου οι οποίες συντάσσονται με όλα τα παραπάνω.

Οι βασικές διαφορές του ΣΔΕ από το τυπικό σχολείο ως προς τη λειτουργία του είναι:

Οι εβδομαδιαίες παιδαγωγικές συναντήσεις, η ύπαρξη Συμβουλευτικής υπηρεσίας, η ύπαρξη επιστημονικής στήριξης, οι επιμορφώσεις, ο ρόλος του Δ/ντή

Μία από τις πιο σημαντικές καινοτομίες των ΣΔΕ κατά την άποψή μου είναι οι εβδομαδιαίες συναντήσεις της ομάδας του προσωπικού που έχουν σαν στόχο τον προγραμματισμό και την αξιολόγηση των εκπ/κών διαδικασιών και την ανταλλαγή παιδαγωγικών εμπειριών και απόψεων σχετικά με τη λειτουργία και τις προοπτικές του σχολείου.

Αυτή η ομάδα χαρακτηρίζεται ως ένα βαθμό από τυπική και άτυπη οργάνωση. Ως προς την τυπική οργάνωση περιλαμβάνει ρόλους και κανόνες που μερικοί από αυτούς είναι κατά κάποιο τρόπο προκαθορισμένοι και παρουσιάζουν ένα χαρακτήρα σχετικά υποχρεωτικό για τα μέλη της,

όπως ο ρόλος της Δ/ντριας συντονίστριας, η παρουσία του επιστημονικού υπευθύνου, η υποχρεωτική παρουσία των μελών, ο χώρος και ο χρόνος της συνάντησης.

Η αλληλεπίδραση όμως μέσα στην ομάδα δημιουργεί πρόσθετους κανόνες και ρόλους που είναι περισσότερο εύκαμπτοι και οι οποίοι εκφράζουν πρακτικές ανάγκες της ομάδας ή συναισθηματικές. Αυτό αποτελεί το άτυπο μέρος της οργάνωσης της ομάδας.

Με βάση τόσο την τυπική όσο και την άτυπη οργάνωση η παιδαγωγική συνάντηση επηρεάζεται όχι μόνο από τα χαρακτηριστικά των ατόμων που τη συναπαρτίζουν αλλά και, κυρίως, από τη δυναμική της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης ως μελών της ομάδας και ως φορέων ειδικών ρόλων. (Κοσμόπουλος, 1983: 335).

Σ' αυτή την ομάδα η Δ/ντρια κατέχει μια προνομιακή θέση με το ρόλο της συντονίστριας που επιτρέπει στην ομάδα να ορίζει και να πραγματοποιεί τους στόχους της με την εξεύρεση μέσων για τη λύση των κοινών προβλημάτων.

Οι εκπαιδευτικοί σε ένα πρώτο επίπεδο οργανώνουν, πραγματοποιούν και αξιολογούν το πρόγραμμα σπουδών με βάση τις ανάγκες των εκπαιδευομένων ενώ σε ένα δεύτερο δημιουργούν συνεργασίες μεταξύ τους για τα διαθεματικά πεδία και τα εκπαιδευτικά ερευνητικά σχέδια (projects). Σε ένα τρίτο, τέλος, επίπεδο αποδέχονται να συνεργάζονται με καινούργιους επαγγελματίες.

Μία άλλη διαφοροποίηση είναι η ύπαρξη συμβουλευτικής υπηρεσίας η οποία στελεχώνεται από σύμβουλο ψυχολόγο και σύμβουλο σταδιοδρομίας και αποτελεί ένα σύστημα υποστηρικτικό τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ομάδας εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων.

Ο ρόλος του ψυχολόγου είναι κυρίως συμβουλευτικός. Πραγματοποιεί παρεμβάσεις σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο με σκοπό την προαγωγή της ψυχικής υγείας. Θέματα που προκύπτουν για επεξεργασία είναι σε σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία, σχέσεις και δυσκολίες με το σχολικό χώρο, με το εργασιακό και το οικογενειακό πλαίσιο αλλά και διαχείριση κρίσεων όπως π.χ. διαζύγιο, θάνατος, ανεργία.

Ο ρόλος του συμβούλου σταδιοδρομίας υπηρετεί ένα γενικότερο στόχο που είναι η επανένταξη των εκπαιδευομένων στην οικονομική ζωή. Η συμβουλευτική σταδιοδρομίας έχει ως στόχο να συνδέει την εκπαίδευση με την αγορά εργασίας, να παρέχει πληροφορίες ως προς τις δυνατότητες επαγγελματικής κατάρτισης είτε σε ατομικό είτε σε ομαδικό επίπεδο και να αναπτύσσει συνεργασία με φορείς υποστηρικτικούς ως προς την απασχόληση.

Διαφοροποίηση αποτελεί η ύπαρξη επιστημονικής στήριξης. Ο ρόλος του επιστημονικού υπευθύνου για τα πρώτα δύο χρόνια και ο ρόλος του περιφερειακού συμβούλου για τα δύο τελευταία, με την παρουσία τους στις παιδαγωγικές συναντήσεις, είναι διευκολυντικός στη σταδιακή ανάπτυξη των εκπαιδευτικών πρακτικών στο συγκεκριμένο σχολείο.

Αλλά και οι επιμορφώσεις όπου όλο το προσωπικό του σχολείου παρακολουθεί κατά ειδικότητες με την εποπτεία θεματικών υπευθύνων καθώς και οι επισκέψεις κάποιων εκπαιδευτικών σε αντίστοιχα σχολεία του εξωτερικού για τη μεταφορά εμπειρίας βοηθούν το σχολείο να εξελίσσεται, γιατί παρέχονται ευκαιρίες και χρόνος στους εκπαιδευτικούς να μοιράζονται εμπειρίες και καλές πρακτικές με τα αντίστοιχα Σχολεία.

Επίσης ο ρόλος του Δ/ντή στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας διαφέρει σημαντικά από το ρόλο του Δ/ντή ενός τυπικού σχολείου. Καλείται να αναλάβει ένα πολυσύνθετο και δημιουργικό ρόλο σε μια απαιτητική ομάδα ενηλίκων. Διοικεί το σχολείο με βάση τις αρχές της Εκπ/σης Ενηλίκων, καθοδηγεί, συντονίζει, εμπυχώνει, συνεργάζεται με εκπαιδευτικούς, εκπαιδευόμενους και κοινωνικούς φορείς, οργανώνει και συντονίζει τις δραστηριότητες εντός και εκτός σχολείου και δημιουργεί κλίμα εμπιστοσύνης, αλληλοσεβασμού και συνεργασίας εξασφαλίζοντας έτσι το ζωτικό χώρο στον οποίο θα αναπτύξουν οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευόμενοι ελευθερία κινήσεων και θα αναλάβουν πρωτοβουλίες.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η εισήγηση αυτή αποσκοπούσε στο να παρουσιάσει το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας και τις σημαντικές διαφορές (καινοτομίες του) αναφορικά με το πρόγραμμα σπουδών και τη λειτουργία του σε σχέση με το τυπικό σχολείο και να επισημάνει την αποτελεσματικότητα σε σχέση με τη μάθηση, τις ανθρώπινες σχέσεις, την αλληλεπίδραση εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων.

Το ευέλικτο πρόγραμμα σπουδών στα ΣΔΕ (Χοντολίδου, 2003: 80) δημιουργεί νέες θέσεις υποκειμένων (εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων) διαφορετικές επιλογές θεωρίας μάθησης και διδακτικών πρακτικών και παρέχει ένα πλαίσιο αναφοράς σε σχέση με το οποίο είναι δυνατόν να οργανωθεί η γνώση και η εμπειρία των ενήλικων μαθητών ώστε να μάθουν αποτελεσματικά. Το γεγονός ότι δεν ακολουθείται υποχρεωτικό πρόγραμμα και συγκεκριμένα σχολικά βιβλία δίνει δυνατότητες στους εκπαιδευτικούς των ΣΔΕ να λειτουργήσουν με τρόπους σημαντικά διαφορετικούς από τον τρόπο που λειτουργούν οι συνάδελφοι τους στα τυπικά σχολεία.

Το πιο ενδιαφέρον είναι ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών αλλάζει τις συνολικές συνθήκες διδασκαλίας του μαθήματος μέσα σε σχετική αυτονομία. Σ αυτό το σχολείο συντελείται και επιτυγχάνεται μάθηση με ένα ευρύτερο ορισμό. Το πρόγραμμα σπουδών βασίζεται και χρησιμοποιεί την έρευνα δράση με ευρύ φάσμα από μαθησιακές διαδικασίες και έμφαση σε διερευνητικές μεθόδους πρότζεκτς και με διαθεματικά σχέδια δράσης με τη χρήση ενεργητικών μεθόδων και τεχνικών δηλ. συζήτηση, εργασία σε ομάδες, άλλοτε παιγνίδι ρόλων, χαρτογράφηση εννοιών, καταγισμός ιδεών, κλπ. οι οποίες σέβονται τον προσωπικό ρυθμό των εκπαιδευομένων και αναγνωρίζουν το ότι οι ενήλικες αναπτύσσουν το δικό τους τρόπο μάθησης αξιοποιώντας την εμπειρία τους. Η συζήτηση, η εργασία σε ομάδες και η αποδοχή με κριτική σκέψη της διαφορετικής άποψης οδηγούν σε αυτο-εκτίμηση και αυτοπεποίθηση, που έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ενεργών πολιτών με άποψη και διάθεση για δράση.

Η αξιολόγηση γίνεται μια διαδικασία που επιχειρεί να περιγράψει αλλά και να ερμηνεύσει το σύνολο των διαδικασιών, που προηγούνται του αποτελέσματος δηλαδή την όλη παρουσία του εκπαιδευόμενου, τις προσπάθειές του, τις αιτίες της πιθανής αποτυχίας του, αλλά και τους τομείς στους οποίους φαίνεται να έχει προόδους σε σχέση με τις δικές του δυνατότητες και την προηγούμενη κατάστασή του. Μια τέτοια αξιολόγηση συντελεί στη διαδικασία και την προώθηση της μάθησης και δεν αρκείται να μετρά μόνο τα αποτελέσματά της. Ο σκοπός της είναι να βοηθήσει τον εκπαιδευόμενο να μαθαίνει καλύτερα και τον εκπαιδευτικό να διδάσκει καλύτερα.

Οι συνεργασίες γενικά σ' αυτό το σχολείο αποτελούν μια πρόκληση. Ο τρόπος λειτουργίας του επιτρέπει και υποστηρίζει προσπάθειες για ομαδική εργασία και συνεργασία στη μαθησιακή διαδικασία (αξιοποιώντας τις ατομικές, προσωπικές και επαγγελματικές δυνατότητες όλων μας εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων) αλλά και σε επίπεδο ομάδας εκπαιδευτικών .

Οι εβδομαδιαίες παιδαγωγικές συναντήσεις (με τον προγραμματισμό και την αξιολόγηση των εκπ/κών διαδικασιών την ανταλλαγή παιδαγωγικών εμπειριών και απόψεων σχετικά με τη λειτουργία και τις προοπτικές του σχολείου)αποτελούν τον κεντρικό παιδαγωγικό μηχανισμό μέσω του οποίου εγκαθίστανται πρακτικές αναγκαιότητες για την ανάπτυξη τόσο της παιδαγωγικής σχέσης όσο και του μορφωτικού στόχου. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, αναδεικνύεται το ενδιαφέρον και η ποιότητα της παιδαγωγικής δράσης, την οποία μπορεί να επιδείξουν οι εκπαιδευτικοί, αν τους δοθεί η ευκαιρία να λειτουργήσουν ισότιμα, παραγωγικά, δημιουργικά και όχι ως εκτελεστές εντολών.

Όταν λειτουργείς με ένα νέο τύπο επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ συναδέλφων, τότε δημιουργείς ένα νέο τύπο σχέσεων και με τους μαθητές.

Η εμπλοκή των εκπαιδευτικών στην ενεργητική συνδιαμόρφωση του πλαισίου μέσα από μια δυναμική και διαλεκτική αλληλεπίδραση μεταξύ τους σχετίζεται με την αλλαγή και τη βελτίωση της αυτοεικόνας τους, οδηγεί στην εξέλιξη και την ανάδειξή τους σε νέα πρόσωπα με επαναπροσδιορισμό της επαγγελματικής τους πορείας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το μετασχηματισμό του σχολείου σε μορφωτική κοινότητα.

Καμιά όμως αλλαγή δεν θα ήταν αποτελεσματική αν οι άνθρωποι που καλούνται να την υλοποιήσουν δεν είναι καταρτισμένοι και προετοιμασμένοι γι' αυτήν. Σ' αυτό ουσιαστική συμβολή αποτέλεσε η εμπλοκή τους σε τακτικές επιμορφωτικές διαδικασίες. Η επιμόρφωση δεν είναι μόνο περιεχόμενο αλλά και σχέσεις και διαδικασία ανταλλαγής εμπειρίας η οποία τους επιτρέπει να ανταποκρίνονται στο διαφοροποιημένο ρόλο του εκπαιδευτή ενηλίκων.

Επίσης η παρουσία άλλων ειδικοτήτων (ψυχολόγου, συμβούλου σταδιοδρομίας, κλπ) στο σχολείο συμβάλλει ουσιαστικά στη δημιουργία ενός πλαισίου το οποίο διαμορφώνει σχέσεις παιδαγωγικές και ανθρώπινες με αποτέλεσμα να ενισχύει το προφίλ μιας λειτουργικής εκπαίδευσης σε σχέση με τα κοινωνικά ζητούμενα.

Θα κλείσω την εισήγησή μου με τα λόγια μιας εκπαιδευτικού του Σ.Δ.Ε. η οποία επισημαίνει τη δυνατότητα να μεταφερθούν θετικά στοιχεία της καινοτομίας στο συμβατικό σχολείο.

«Μας δόθηκε η ευκαιρία να αναλύουμε, να γνωρίζουμε, να διακρίνουμε αυτό το διαφορετικό στον τομέα της παιδαγωγικής σχέσης και για όσους θα επιστρέψουμε στο τυπικό σχολείο μπορούμε να το προτείνουμε για να συμβάλουμε ως ένα βαθμό στην αλλαγή του σημερινού παιδαγωγικού πλαισίου της Δ/θμιας εκπ/σης».

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου, Ε., (επιμ.) 2003, Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, ΓΓΕΕ-ΙΔΕΚΕ, Αθήνα .

Κατσαρού, Ε., (2003) «Αξιολόγηση των Εκπαιδευομένων στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας», στο Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου, Ε, (επιμ.) *Προδιαγραφές Σπουδών για τα σχολεία Δεύτερης ευκαιρίας* ΓΓΕΕ,ΙΔΕΚΕ , Αθήνα, σελ. 47-53.

Κουλαουζίδης, Γ., Ανδριτσάκου Δ., επιμ.(2007) «Συζητώντας με τον καθηγητή Jack Mezirow Διάλογος για τη μετασχηματίζουσα μάθηση», στο *Εκπαίδευση ενηλίκων*, τ. 11, σελ. 5-11.

Κουλαουζίδης, Γ., (2007), «Jack Mezirow και μετασχηματίζουσα Μάθηση: μια εκτεταμένη προσωπογραφία», στο *Εκπαίδευση ενηλίκων*, τ. 10, σελ. 36-39.

Κοσμόπουλος, Α., (1983), *Σχεσιοδυναμική Παιδαγωγική του Προσώπου*, Αθήνα

Πηγιάκη, Π., (2003) «Δεξιότητες μάθησης και κριτική ικανότητα», στο *Πρακτικά 1^ο Πανελλήνιο συνέδριο Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρία* (επιμ. Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου. Ε), 28-29 Ιουνίου 2003, σελ. 43-55.

Χοντολίδου, Ε., (2003), «Διαβάζοντας τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας στο πλαίσιο της θεωρίας του Basil Bernstein» στο *Πρακτικά 1^ο Πανελλήνιου Συνεδρίου Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας* (επιμ. Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου. Ε), 28-29 Ιουνίου 2003, ΓΓΕΕ/ΙΔΕΚΕ, Αθήνα, σελ. 69-81.

Φρέιρε, Π., (1984), «Όταν η εκπαίδευση είναι απελευθερωτική πράξη», Στο *Λατινική Αμερική*, τεύχ.7, σελ. 48-52.

Ξενόγλωσση

Freire, P., & Faundez, A., (1989), *Learning to question. A pedagogy of liberation*, New York.

Mezirow, J., (1990) *Fostering critical reflection in adulthood*, Jossey-Bass, San Francisco).